

12 Mayıs 2015, Salı, Sözel Bildiriler IX, Yeşil Salon, Saat: 13.30 - 15.00

SS041

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMAR TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Münevver CAN YAŞAR⁽¹⁾, F. Betül ŞENOL⁽¹⁾, Tuğçe AKYOL⁽¹⁾

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği ABD

ÖZET

Amaç: Cinsel istismar, bağımlı ve gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocukların tam olarak kavrayamadıkları, bilerek onay verme durumunda olmadıkları ve aile rollerine ait sosyal tabuları ihlal eden herhangi bir cinsel faaliyettir. Cinsel istismar son yıllarda sıklıkla görülen toplumsal sorunlardan biridir. Bu sorunun azaltılması için önleme çalışmalarının yapılarak gerekli tedbirlerin alınması ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Erken çocukluk yıllarından itibaren ev ortamı dışında çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü okul ortamında öğretmenleri ile birlikte geçirmektedir. Cinsel istismara yönelik tedbirlerin alınabilmesi için özellikle öğretmen adaylarının öğretmenlik eğitimleri sırasında bu konu hakkında bilgilencmeleri ve olumlu tutum geliştirmeleri çok önemlidir. Bu noktadan hareketle araştırma, öğretmen adaylarının çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmanın çalışma grubunu, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören 939 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğretmen adaylarının demografik özelliklerinin yer aldığı genel bilgi formu ve Choo, Walsh, Chinna ve Tey (2013) tarafından geliştirilen ve Akin ve arkadaşları (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan “Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Bulgular ve Sonuç: Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri, branşları, daha önce çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim alıp almama ve cinsel istismarın belirtilerini tanımlamada kendilerini hazır hissetme durumlarına göre Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği’nin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılığın olduğu; öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre ise anlamlı derecede farklılığın olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Çocuk ihmal ve istismarı, cinsel istismar, öğretmen adayı

Giriş

Çocuk ihmal ve istismarı, çok eski zamanlardan beri tüm toplumlarda yaşanan evrensel bir problemdir. Gelişen teknoloji, insanların sağlığına, eğitimine, güvenliğine olumlu katkılar yapmasına rağmen dünya genelinde çocukların ihmal ve istismara maruz kalması bu konunun son yıllarda öneminin artmasına neden olmuştur.

Amerika’da (2007) yayınlanan raporlara göre her bin çocukta 10.6’sı çocuk ihmal ve istismarına maruz kalmaktadır (US Department of Health and Human Services, 2009:23). İngiltere’de ise bu oran bin çocukta 6.3’tür (Department for Education and Skills, 2006:15). Dünya Sağlık Örgütü, dünyada 1-14 yaş grubundaki 40 milyon çocuğun ihmal ve istismara maruz kaldığını ve desteklenmeye gereksinimleri olduğunu belirtmektedir (Akt. Can Yaşar, İnal Kızıltepe ve Kandır, 2014:289). Gerek kayıtların yetersizliği gerekse akademik olarak bu tür çalışmaların yeterli yapılmaması ülkemiz için sağlıklı veriler bildirmeyi zorlaştırmaktadır. Bilir, Arı ve Dönmez (1986) yaptıkları bir araştırmada okul öncesi dönem çocuklarında cinsel istismara daha sık rastlandığını ve kız çocukların %34.6 ve erkeklerin %32.5 oranında istismara maruz kaldıkları sonucuna ulaşmışlardır (Akt: Dereobalı, Çırak Karadağ ve Sönmez, 2013:52). Polat (2007), Türkiye’de çocuk istismarının fazla görülmesinin nedenlerinden birinin nüfusun yarısına yakınının 0-18 yaş arasındaki çocuklardan oluşmasından kaynaklanabileceğini belirtmiştir (s.355).

Dünya Sağlık Örgütü çocuk ihmal ve istismarını; “anne baba veya bir bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyoneller tarafından zarar verici olarak nitelendirilen çocuğun sağlığına ve gelişimine zarar veren veya zarar verme olasılığı olan, çocuğun güvenliğini tehlikeye atan eylemler” olarak tanımlamaktadır (Pala, 2011:17). Çocuk ihmal ve istismarı farklı şekillerde görülebilmektedir. Çocuk ihmali fiziksel, duygusal, cinsel, tıbbi ve eğitim ihmali; çocuk istismarı ise fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismar olarak ayrılmaktadır (Pala, 2011:18; Dereobalı ve diğ., 2013:52). Bu istismar türleri arasında en yaygın olarak karşılaşılan ve teşhisi en kolay olan fiziksel istismardır. Duygusal istismar ise teşhisi en zor olan istismar türüdür (Polat, 2001:90-94). Cinsel istismar ise son yıllarda en yaygın görülen istismar biçimidir.

Cinsel istismar, çocuğun bir erişkin tarafından cinsel haz almak amacıyla cinsel uyarı ve doyum için kullanılması; fuhuş, pornografi vb. suçlarda cinsel obje olarak kullanılması için yöneltilen eylemlerdir (Polat, 2001: 91; Koç ve diğ., 2012:120). Cinsel istismara maruz kalma durumu cinsiyetler arası farklılık göstermekte ve kızlarda erkeklere oranla daha fazla görüldüğü belirtilmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004:141). Dubowitz (2002:191) araştırmasında, kızların erkeklere oranlara dört kat fazla cinsel istismara maruz kaldığını belirtmektedir. Finkelhor’a (1994) göre erkeklerde bu oranın az olması erkeklerde cinsel istismarın açığa vurulmamasından kaynaklanmaktadır (Akt: Ovayolu, Uçan ve Demirdağ, 2007:15). Erkek çocuklarda olduğu gibi kız çocuklarda da cinsel istismara maruz kalma durumu gizli tutulabilmektedir. Bu durum istismarcının çocuğu korkutup söylemesini engellemesi, anne babanın toplumun baskısından korktuğu için durumu bildirmemesi gibi nedenlerden kaynaklanabilmektedir.

Bütün istismar türlerinde olduğu gibi cinsel istismarda da istismarcı, çocuğun çoğunlukla en yakınındaki kişiler olan ailesi ve akrabaları arasından olabileceği gibi tanımadığı yabancı kişiler arasından da olabilmektedir (Kara ve diğ., 2004:141; Leetch ve Woolridge, 2013:857). Cinsel istismar öncelikle aile ortamında ortaya çıkan ancak süreç içerisinde çocuk bakımından sorumlu olan diğer ortamlarda da kendini gösteren bir sorundur. Bu nedenle çocukların ev ortamı dışında en çok zaman geçirdikleri yer olan okul ortamı, istismara uğrayan çocukların tespit edilmesi ve istismarın önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Can Yaşar ve diğ., 2014:290).

Okul ortamında öğretmenlerin istismarın önlenmesine yönelik yapması gereken çalışmalar; birincil, ikincil, üçüncül koruma olmak üzere üç boyutta ele alınmaktadır. Öğretmenler birincil korumada istismarın ortaya çıkmasına yönelik, ikincil korumada istismara uğramış çocuğu erken tanı ve tedavi çalışmaları için yönlendirmeye yönelik, üçüncül korumada ise istismara maruz kalmış bireyin rehabilitasyonunu takip edip desteklemeye yönelik önleme çalışmalarını yapmalarıdır (Erol, 2007:43). Öğretmenlerin önleme çalışmaları ile birlikte istismara uğramış çocuğu belirleme, değerlendirme ve ilgili birimlere yönlendirme görevlerini üstlenmeleri gerekmektedir (Kenny, 2001:88).

Çocuklara cinsel istismara maruz kalmadan ulaşmaya çalışmak, cinsel istismara maruz kalmalarını engellemek açısından önem taşımaktadır. Çocuklar, okula başladıkları andan itibaren, ev dışında vakitlerinin büyük bir çoğunluğunu okul ortamında geçirdikleri için öğretmenler çocuklar hakkında anne babaları kadar bilgi sahibi olurlar. Bu nedenle çocukların yaşadığı olumsuzlukları en iyi fark edebilecek kişiler öğretmenlerdir. Öğretmenler cinsel istismarın belirlenmesinde ve önlenmesinde büyük role sahiptir (Walsh, Bridgstock, Farrella, Rassafianib, Schweitzer, 2008:990; Fayez, Takash ve Al-Zboon, 2014:1492).

Yapılan araştırmalara bakıldığında; öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının çocuk istismarı belirtilerini tanımlama ve nereye bildirmeleri gerektiği ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır (Kenny, 2004:1311; Tugay, 2008:61; Farrell ve Walsh, 2010:61).

Öğretmenlerin karşılaşılabilecekleri cinsel istismarın belirlenmesi ve önlenmesinde, bu durumlar karşısında olumlu tutumlar geliştirmesinde, bu durumlarla karşılaştıklarında üstlerine düşen görevi yerine getirebileceklerine yönelik inançlarının yüksek olması için öğretmenlik eğitimleri sırasında cinsel istismar hakkında eğitim almaları, bu konuda bilinçli ve donanımlı hale gelmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada, öğretmen adaylarının cinsel istismara yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Bu araştırma; öğretmen adaylarının çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının cinsiyet, bölüm, sınıf, çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim alma ve cinsel istismarın belirtilerini tanımlamada kendilerini hazır hissetme değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koyduğundan betimsel nitelikte olup, tarama modeli tipindedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011).

Evren ve çalışma grubu

Araştırmanın çalışma evrenini, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Evreni oluşturan 1133 öğretmen adayının 283’ü (1.Sınıf: 138, 4.Sınıf: 145) Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda; 268’i (1.Sınıf: 100, 4.Sınıf: 168) Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda; 266’sı (1.Sınıf: 84, 4.Sınıf: 182) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda; 184’ü (1.Sınıf: 62, 4.Sınıf: 122) Türkçe Eğitimi Bölümü’nde ve 132’si (1.Sınıf: 60, 4.Sınıf: 72) Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri Eğitimi Bölümü’nde öğrenim görmektedir. Araştırmanın çalışma evreninin büyük olmaması ve araştırmada ulaşılma kolaylığı nedeniyle araştırmada örneklem alma yoluna gidilmemiş, araştırma evreni aynı zamanda araştırmanın çalışma grubu olarak kabul edilmiştir. Araştırmada gönüllülük esas alındığından evren içerisinde 194 öğretmen adayı çalışma grubunun dışında kalmıştır. Buna göre araştırmanın çalışma grubunu, Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı’ndan 194, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı’ndan 262, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı’ndan 238, Türkçe Eğitimi Bölümü’nden 123 ve Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri Eğitimi Bölümü’nden 122 olmak üzere toplam 939 öğretmen adayı oluşturmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının demografik özellikleri incelendiğinde; %67,3’ünün kız, %32,7’sinin erkek olduğu; %58,5’inin 21-25 yaş aralığında, %39,7’sinin 17-20 yaş aralığında, %1,8’inin ise 26-30 yaş aralığında olduğu; öğretmen adaylarının %76,9’unun daha önce çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim almadığı, %23,1’inin ise eğitim aldığı belirlenmiştir.

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğretmen adaylarının demografik özelliklerinin yer aldığı Kişisel Bilgi Formu ve araştırma probleminin çözümü için gerekli bilgileri toplamada “Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen formda; öğretmen adaylarının cinsiyeti, yaşı, daha önce çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim alma durumu, çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgi edinme kaynakları, çocuk ihmal ve istismarının bildirilmesi, Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibi olma durumu ve fiziksel istismar belirtilerini tanımlamada kendisini hazır hissetme durumuna ilişkin çoktan seçmeli sorular yer almaktadır.

Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği: Choo, Walsh, Chinna ve Tey (2013) tarafından geliştirilen ve Akın ve arkadaşları (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, öğretmenlerin çocukların cinsel istismarına karşı tutum düzeylerini belirlemeye yönelik geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Bu ölçek dört boyuttan (değer, kaygı, yükümlülük, güven) ve sekiz maddeden oluşmaktadır. 5'li likert (5 Kesinlikle katılmıyorum – 1 Kesinlikle katılıyorum) tipi bu ölçekte yükselen puanlar yüksek düzeyde negatif tutumları göstermektedir. Yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinin ölçeğin orijinal formundaki gibi iyi uyum verdiği belirtilmiştir ($\chi^2=23.91$, $sd=14$, $RMSEA=.047$, $NFI=.98$, $IFI=.99$, $CFI=.99$, $GFI=.98$, $SRMR=.023$). Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları dört alt boyut için şöyledir: değer alt boyutu: .88, kaygı alt boyutu: .75, yükümlülük alt boyutu: .87 ve güven alt boyutu: .58.

Bu çalışma kapsamında cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları değer alt boyutu için .98, kaygı alt boyutu için .80, yükümlülük alt boyutu için .94, güven alt boyutu için .45, ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı ise .93 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin analizi

Elde edilen verilerin analizinde; öğretmen adaylarına ilişkin demografik özelliklerin değerlendirilmesinde frekans ve yüzde gibi betimsel istatistikler kullanılmıştır. “Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği”nden elde edilen verilerin normallik testi [Kolmogorov-Smirnoff (K-S)] sonucunda; değerlerin normal dağılmaması nedeniyle gruplar arası farklılık incelenirken ikili gruplarda Mann Whitney U Testi, ikiden fazla gruplarda ise Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis H Testi’nde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların görülmesi durumunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılarak hangi gruplar arasında farklılık olduğu belirlenmiştir. Gruplar arası farklılık incelenirken; anlamlılık düzeyi olarak .05 kullanılmış olup $p<.05$ olması durumunda gruplar arası anlamlı farklılığın olduğu, $p>.05$ olması durumunda ise gruplar arası anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir (Büyüköztürk ve diğ., 2011).

Bulgular Ve Tartışma

Öğretmen adaylarının çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada, öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili sorulara verdikleri yanıtların dağılımı

Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Görüşler	Yanıtlar	N	%
Kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirme	Evete	896	95,4
	Hayır	43	4,6
	Toplam	939	100
Milli Eğitim politikalarına göre profesyonel anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirme	Evete	843	89,8
	Hayır	96	10,2
	Toplam	939	100
Etik açıdan çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirme	Evete	930	99,0
	Hayır	9	1,0
	Toplam	939	100
Çocuk ihmal ve istismarı durumunu tespit edildiğinde bildirim yapılması gereken kurumlar	Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	273	29,1
	Milli Eğitim Müdürlüğü	34	3,6
	Sağlık Müdürlüğü	3	0,3
	Emniyet Müdürlüğü	449	47,8
	Okul Aile Birliği	9	1,0
	Okul Yönetimi	161	17,1
	Diğer	10	1,1
	Toplam	939	100
“Çocuk Koruma Kanunu” hakkında bilgi sahibi olma	Evete	202	21,4
	Hayır	738	78,6
	Toplam	939	100
Cinsel istismarın belirtilerini tanımlamada kendini hazır hissetme	Hazırlıksız	148	15,8
	Kısmen Hazırlıksız	119	12,7
	Emin Değil	325	34,6
	Kısmen Hazırlıklı	281	29,9
	Hazırlıklı	66	7,0
	Toplam	939	100

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %95,4’ünün kanunlara göre, %89,8’sinin Milli Eğitim politikalarına göre, %99’unun ise etik anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirme sorumlulukları olduğunu düşündükleri; %47,8’inin çocuk ihmal ve istismarı durumunu Emniyet Müdürlüğü’ne, %29,1’i ise Sosyal Hizmetler Müdürlüğü’ne bildirmeleri gerektiğini düşündükleri; %78,6’sının “Çocuk Koruma Kanunu” hakkında bilgisinin olmadığı, %34,6’sının ise cinsel istismarın belirtilerini tanımlama konusunda kendilerinden emin olmadıkları görülmektedir. Pala’nın (2011) öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerini belirlemeyi amaçladığı araştırmasında, öğretmen adaylarının

%96.4'ünün ahlaki anlamda, %87.7'sinin kanunlara göre, %73.7'sinin ise Milli Eğitim politikalarına göre çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirme sorumlulukları olduklarını belirtmeleri bu araştırmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Goldman ve Grimbeek (2008) öğretmenlerin cinsel istismar durumlarını bildirme konusundaki sorumluluklarını kavrayabilmelerinin cinsel istismar belirtileri hakkında farkındalık kazanmaları üzerinde etkili olacağını belirtmişlerdir. Bu düşünceden hareketle, çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının büyük bir kısmının çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirme sorumlulukları olduğunu düşünmelerinin önemli bir sonuç olduğu söylenebilir. Sağır (2013) okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki görüşleri ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırmada, öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismar durumlarını ilk önce okul yönetimine ve polise bildirmeyi düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Favez ve diğ. (2014) araştırmalarında, öğretmen adaylarının istismar durumlarını belirleme ve bildirme konusundaki sorumluluğun özellikle okul yönetimine ya da psikolojik danışmana ait olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Kenny (2004) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin çocuk istismar belirtilerini tanımlama ve bildirme süreçleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını belirlemiştir. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismar belirtilerini fark edebilmeleri, şüpheli durumlarda hangi yolları izlemeleri ve bu gibi durumlarda nereleri bilgilendirmeleri gerektiğini bilmeleri önem taşımaktadır (Farrell ve Walsh, 2010:61). Sağlık çalışanları ve kamu görevlilerin çocuklarda ihmal veya istismar belirtisi gördükleri zaman Türk Ceza Kanunu'nun 278-279-280. maddelerine göre bildirim yükümlülüğü bulunmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2005). İhmal ve istismar kuşkusunda bildirimde bulunulabilecek kuruluşlar; hastanelerin çocuk koruma birimleri/merkezleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, İl Müdürlüklerine bağlı Sosyal Hizmet Merkezleri, bölge polis karakolu (çocuk şubesi), Cumhuriyet Savcılığı ve Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı ve Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) şeklinde sıralanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının, çocuk ihmal ve istismar durumlarını tespit ettiklerinde bildirim yapmayı düşündükleri kuruluşu Emniyet Müdürlüğü (%47,8) olarak belirtmesi olumlu yargı gibi görünmekle birlikte bu sonuç, genel sıralama düşünüldüğünde öğretmen adaylarının ne zaman, nasıl ve nereye bildirimde bulunacakları konusunda desteğe gereksinimleri olduğunu da göstermektedir.

Öğretmen adaylarının büyük bir kısmının "Çocuk Koruma Kanunu" hakkında bilgi sahibi olmadığı ise dikkat çekmektedir. Goldman ve Grimbeek (2011) öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun üniversitede çocuğu koruma ve yasal düzenlemeler hakkında zorunlu bir ders almadığını vurgulamaktadır. Tugay (2008) öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi düzeylerini incelediği araştırmada, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibi olmadığını belirlemiştir. Öğretmen adaylarının çoğunluğunun (%78,6) Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibi olmamaları araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Sarıbaş (2013) okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırmada, öğretmenlerin fiziksel istismarın davranış belirtilerinin, duygusal ve cinsel istismar davranış belirtilerine göre daha fazla farkında olduklarını belirtmiştir. Walsh ve diğ. (2008) istismar durumunun, öğretmen ve okul özelliklerinin, öğretmenlerin fiziksel istismar olaylarını belirleme ve bildirme süreçlerine olan etkisini inceledikleri araştırmalarında, istismar durumlarının

özelliklerinin öğretmenlerin bildirme süreçlerine en çok etki eden özellik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Fayeze ve diğ. (2014) araştırmalarında, öğretmen adaylarının istismar türlerini belirleme konusundaki becerilerini yeterli düzeyde bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Tugay (2008) araştırmasında öğretmenlerin istismar türlerine göre (fiziksel, duygusal ve cinsel) çocuk istismarını belirlemede toplam güven ortalamalarının yüksek olmaması (3.46) sonucunu, öğretmenlerin tüm ihmal ve istismar belirtilerini tanımlama konusunda kendilerinden tam olarak emin olmamalarına bağlamaktadır. Öğretmen adaylarının çoğunluğunun fiziksel istismarın belirtilerini tanımlama konusunda kendilerinden emin olmamaları sonucu, ilgili alan yazındaki araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Tablo 2: Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutum ölçeği puanlarına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları

ÇYÇİTÖ	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Mann Whitney U Testi	
				U	p
Toplam	Kız	632	464,37	-0,915	0,360
	Erkek	307	481,60		

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği toplam ($U=-0,915$, $p>.05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuca göre, her iki cinsiyetin de çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarında benzer özellikler sergilediği söylenebilir. Pala (2011) araştırmasında, çocuk ihmal ve istismar durumlarını bildirme ile adayların cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Sağır (2013) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Sarıbaş (2013) da okul öncesi öğretmenlerinin cinsel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını belirtmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının sıra ortalamaları incelendiğinde; erkek öğretmen adaylarının puanlarının kız öğretmen adaylarının puanlarından daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Elde edilen bu sonuç, erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, toplumsal sorunlardan biri olan cinsel istismara uğrama durumlarının kadınlarda daha fazla görülüyor olması ve kadınların bu konulara ilişkin daha duyarlı olması ile açıklanabilir.

Tablo 3: Öğretmen adaylarının öğretmenlik alanlarına göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutum ölçeği puanlarına ilişkin Kruskal Wallis H Testi sonuçları

ÇYÇİTÖ	Bölüm	N	Sıra Ort.	sd	Kruskal Wallis H Testi		Çoklu Karşılaştırma
					H	p	
Toplam	Okul Öncesi Öğretmenliği	194	376,09	4	151,56	0,001*	2-1
	Sınıf Öğretmenliği	262	638,25				2-3
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	238	412,09				2-4
	Türkçe Eğitimi Öğretmenliği	123	469,36				2-5
	Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri Eğitimi	122	371,62				1-4
							4-5

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğretmenlik alanları ile Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği toplam (H=151,56, p<.05) puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının toplam puanlarının diğer bölümlerdeki öğretmen adaylarının puanlarından ve Türkçe Eğitimi öğretmen adaylarının puanlarının da Okul Öncesi, Sosyal Bilgiler ve Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri Eğitimi öğretmen adaylarının puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği'ne göre, yükselen puanlar yüksek düzeyde negatif tutumları göstermektedir. Bu sonuç, Sınıf Öğretmenliği öğretmen adaylarının Okul Öncesi, Sosyal Bilgiler, Türkçe Eğitimi ve Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri Eğitimi öğretmen adaylarına göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

Türk (2010) öğretmen adayları ile ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin çocuk istismar potansiyellerini incelediği araştırmada, çocuk istismarı potansiyel açısından sıra ortalamasında en fazla ölçümlere sınıf öğretmenlerinin sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Goldman (2007) Avustralya'da çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili ders almamış sınıf öğretmenliği alanında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve yasal düzenlemeler konusundaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada, öğretmen adaylarının bu konu ile ilgili sorumluluk taşıdıklarının bilincinde olduklarını fakat istismar durumlarını belirleme ve şüpheli durumlarda nasıl davranacakları konusunda özgüven eksikliği yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca öğretmen adayları şüpheli ihmal ve istismar durumlarında gerekli adımları uygulayabilme becerilerini konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Yapılan bu araştırmalardan yola çıkılarak, sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili ders almamış olmalarının, cinsel istismar tutumlarının düşük olması üzerinde etkili olabileceği söylenebilir. Farrell ve Walsh (2010) okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismar durumları ile ilgili örnek olaylar üzerinden almış oldukları eğitimlerin, öğretmen adaylarının istismar belirttileri ve istismar durumlarını bildirme konusundaki bilgi düzeylerini, istismar durumlarını belirleme ve bu

durumları bildirme becerileri hakkındaki özgüvenlerini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında “İnsan Hakları ve Demokrasi” dersinin ve Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı’nda “Çocuk İhmal ve İstismarı” seçmeli dersinin olmasına bağlı olarak okul öncesi öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının sıra ortalamalarının, diğer alanlarda öğrenim gören öğretmen adaylarından daha düşük olduğu dolayısı ile tutumlarının yüksek olduğu düşünülebilir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutum ölçeği puanlarına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları

ÇYÇİTÖ	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Mann Whitney U Testi	
				U	p
Toplam	1. Sınıf	390	551,56	-7,781	0,001*
	4. Sınıf	549	412,06		

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri ile Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği toplam (U=-7,781, p<.05) puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuç, 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının, 4.sınıf öğretmen adaylarına göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

McKee ve Dillenburger (2009) birinci sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitime gereksinimlerini belirlemek amacıyla yapmış oldukları araştırmada, öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili konularda temel düzeyde bir farkındalığa sahip olmakla birlikte bu konu ile ilgili gerekli yeterliliğe sahip olabilmek için öğrenimleri süresince bu konuları kapsayan bir eğitim almaları gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Bishop, Lunn ve Johnson (2002) araştırmalarında, son sınıfa gitmekte olan okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ile ilgili görüşleri ve tutumlarını belirlemeyi amaçlamışlar ve öğretmen adaylarının bu konu ile ilgili mesleki anlamda büyük sorumluluk taşıdıklarını ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Türk (2010) ve Can Yaşar ve diğ. (2014) tarafından yapılan araştırmalarda da üst sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının çocuk istismarı konusunda farkındalık düzeylerinin alt sınıflarda öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşması bu araştırmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Bu sonuçlardan yola çıkılarak 1. sınıf öğretmen adaylarının, 4. sınıf öğretmen adaylarına göre tutumlarının daha düşük düzeyde olması, alan derslerini henüz yeni almaya başlamış olmaları ve öğretmenlik mesleğinin toplumsal rolü hakkında farkındalık kazanmaya başlayacakları şeklinde açıklanabilir.

Tablo 5: Öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili eğitim alma durumuna göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutum ölçeği puanlarına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları

ÇYÇİTÖ	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Mann Whitney U Testi	
				U	p
Toplam	Eğitim alan	218	388,99	-5,042	0,001*
	Eğitim almayan	721	494,49		

*p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim alma durumları ile Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği toplam ($U=-5,042, p<.05$) puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Eğitim almayanların puanlarının eğitim alanların puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim almayan öğretmen adaylarının eğitim alan öğretmen adaylarına göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

Sarıbaş (2013) yapmış olduğu araştırmada, hizmet içi eğitim alan okul öncesi öğretmenlerinin, almayan öğretmenlere göre cinsel çocuk istismarın belirtilerini saptayabilme düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tugay (2008) çocuk ihmal ve istismarını belirlemede önemli olan değişkenlerden birinin de öğretmenin çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim alma durumlarının olduğunu belirtmiştir. Farrell ve Walsh (2010) öğretmenlerin bu konudaki yasal, mesleki ve sosyal süreçler ile baş edebilmeleri için gerekli bilgi ve özgüvene sahip olabilmeleri için öğretmenlik eğitiminde sistemli ve planlı bir şekilde çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili eğitimlerin düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. McKee ve Dillenburger (2012) çocuğu koruma eğitim programının okul öncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının çocuğu koruma hakkındaki bilgi düzeyleri üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında, eğitime katılan öğretmen adaylarının bu konudaki bilgi düzeylerinde artış olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca araştırmada öğretmen adaylarının risk etmenleri, uygulama süreçleri ve yasal düzenlemeler hakkındaki bilgi düzeylerinde de önemli bir artış olduğu belirlenmiştir. Baginsky (2003) öğretmenlik eğitiminde çocuğu koruma süreçleri ile ilgili almış oldukları derslerin göreve yeni başlamış olan öğretmenlerin bilgi ve yeterlilikleri üzerindeki etkisini incelemiş olduğu araştırmada, dersi alan öğretmenlerin çocuğu koruma süreçleri ile ilgili sorumluluk taşıdıklarını ifade ettikleri ve almayan öğretmenlere göre çocuğu koruma süreçleri ile ilgili durumlarda nasıl davranmaları gerektiği konusunda kendilerine daha fazla güven duydukları sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Kenny (2004), Webster, O'Toole, O'Toole ve Lucal (2005) ile Goebbels, Nicholson, Walsh ve De Vries (2008) araştırmalarında çocuk istismarına ilişkin eğitim alan öğretmenlerin eğitim almayan öğretmenlere göre çocuk istismarına ilişkin daha fazla bildirim yaptıklarını belirtmişlerdir. Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretmenlik lisans programları incelendiğinde; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında "İnsan Hakları ve Demokrasi" dersinin ve Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı'nda "Çocuk İhmal ve İstismarı" seçmeli dersinin yer aldığı görülmektedir. İnsan Hakları ve Demokrasi dersin içeriğinde çocuk hakları ve çocuk hakları ile ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemeler; Çocuk İhmal ve İstismarı dersinin içeriğinde ise Türkiye'de ve dünyada çocuk ihmal ve istismarı, ihmal ve istismar türleri, belirtileri, tanı ve değerlendirme yöntemleri, çocukları ihmal ve istismardan korumak için ailelere, öğretmenlere ve topluma düşen görevler gibi konular yer almaktadır. Bu sonuçlardan yola çıkılarak; öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim almaları, onların bu konudaki farkındalık düzeylerini arttıracığı gibi ileriki meslek yaşantılarında karşılaşabilecekleri ihmal ve istismar durumları hakkında gerekli ön bilgiye sahip olmalarını sağlayacağı söylenebilir.

Tablo 6: Öğretmen adaylarının cinsel istismarın belirtilerini tanımlamada kendilerini hazır hissetme durumları ile çocuğa yönelik cinsel istismar tutum ölçeği puanlarına ilişkin Kruskal Wallis H Testi sonuçları

ÇYCIÖ	Kendini Hazır Hissetme Durumları	N	Sıra Ort.	sd	Kruskal Wallis H Testi		Çoklu Karşılaştırma
					H	p	
Toplam	Hazırlıksız	148	511,69	4	21,035	0,001*	1-4
	Kısmen Hazırlıksız	118	460,38				1-5
	Emin Değil	326	504,64				3-4
	Kısmen Hazırlıklı	281	431,73				
	Hazırlıklı	66	385,56				3-5

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarının cinsel istismarın belirtilerini tanımlamada kendilerini hazır hissetme durumları ile Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği toplam (H=21,035, p<0,05) puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Kendini hazırlıksız hissedenlerin toplam puanları ile kendinden emin olmayanların puanlarının, kendini kısmen ve hazırlıklı hissedenlerin puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, cinsel istismar durumlarını tanımlamada kendilerini hazırlıksız hisseden öğretmen adaylarının kendilerini hazırlıklı hisseden öğretmen adaylarına göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Pala (2011) yapmış olduğu araştırmada, öğretmen adaylarının istismar türlerinden en çok cinsel istismarı belirlemede kendilerini yetersiz ve çok hazırlıksız buldukları sonucuna ulaşmıştır. Kenny (2001) öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda sorumluluk duyguları arttıkça çocuk istismarı durumlarını daha fazla bildirdiklerini, özgüven eksikliği ve şüpheli durumların bildirilmesi konusundaki kaygıları arttıkça ise çocuk istismarı durumlarını daha az bildirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Baginsky ve Macpherson (2005) yapmış oldukları araştırmada, çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitim alan öğretmen adayları istismar durumları ile baş edebilmenin zor olduğunu ve bu durumlarda nasıl baş edebilecekleri konusunda endişe duyduklarını ortaya koymuşlardır. Tugay (2008) ise çocuk ihmal ve istismarını belirleme ile öğretmenlerin ihmal ve istismar belirtilerini tanımlamada kendilerine güven durumları ve bildirim zorunluluklarına olan inanışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırma sonuçları, cinsel istismarın belirtilerini tanımlamada kendilerini hazırlıksız hisseden öğretmen adaylarının kendilerini hazırlıklı hisseden öğretmen adaylarından daha düşük tutum sergilediği sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Sonuç Ve Öneriler

Öğretmen adaylarının çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma sonucunda; öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri, branşları, daha önce çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim alıp almama ve cinsel istismarın belirtilerini tanımlamada kendilerini hazır hissetme durumlarına göre Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tutum Ölçeği'nin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılığın (p<0,05) olduğu; öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre ise anlamlı farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Sınıf öğretmenliğinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının diğer alanlarda öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarına göre, 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının, 4. sınıf öğretmen adaylarına göre çocuğa

yönelik cinsel istismar tutumlarının daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim almayan öğretmen adaylarının eğitim alan öğretmen adaylarına göre ve kendilerini hazırlıksız hisseden öğretmen adaylarının kendilerini hazırlıklı hisseden öğretmen adaylarına göre çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının daha düşük düzeyde olduğu araştırmadan elde edilen sonuçlar arasındadır.

Günümüzde yaşanan önemli toplumsal sorunlardan biri olan cinsel istismarın önlenmesi adına atılacak en önemli adımlardan biri öğretmenlerin bu konudaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılmasıdır. Öğretmenlerin karşılaçacakları cinsel istismar durumlarını belirleyip bildirmeleri, bu durumlara ilişkin olumlu tutumlar geliştirebilmeleri ve kendilerini hazırlıklı ve yeterli hissedebilmeleri için gerekli alt yapının öğretmenlik eğitiminde verilmeye başlanması gerekmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Cinsel istismarın belirtileri, tanılanması ve alınabilecek önlemler konusunda öğretmenlerin hizmet içi ve hizmet öncesi eğitim almaları sağlanabilir.
- Öğretmenlerin almış oldukları eğitim kapsamında Çocuk Koruma Kanunu, cinsel istismarın belirtileri ve cinsel istismar vakasıyla karşılaşmaları durumunda bildirimde bulunulması gereken birimler hakkında bilgilenmeleri sağlanabilir.
- Hizmet öncesinde öğretmen adaylarının cinsel istismar vakasını bildirmesi gereken birimlerle iletişime geçmeleri, oradaki uzmanlardan böyle bir vaka ile karşılaştıklarında neler yapmaları gerektiği hakkında görüş almaları sağlanabilir.
- Cinsel istismarın önlenmesi için devletin cinsel istismarla ilgili birimlerinin belirli bir plan çerçevesinde koordineli olarak çalışmaları ve birimler arasındaki bağlantıları, iletişimleri sıkı tutarak bu konuyu ele almaları, tüm birimlerin önleme çalışmalarına dahil olmaları gerektiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Akın, A., Aşut, S., Demirci, İ., Akbaş, Ş. Z., Güler, H., Demir, O. & Kaymaz, B. (2013). Çocuğa yönelik cinsel istismar tutum ölçeği Türkçe formu'nun geçerlik ve güvenilirliği. VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı II, Sakarya, 11-14.
- Baginsky, M. (2003). Newly qualified teachers and child protection: A survey of their views, training and experiences. *Child Abuse Review*, 12(2), 119-127.
- Baginsky, M. & Macpherson, P. (2005). Training teachers to safeguard children: Developing a consistent approach. *Child Abuse Review*, 14(5), 317-330.
- Bishop, A., Lunn, P. & Johnson, K. (2002). 'I would just like to runaway and hide, but I won't!' exploring attitudes and perceptions on child protection issues with early years teacher trainees on the threshold of their careers. *Westminster Studies in Education*, 25(2), 187-199.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Can Yaşar, M., İnal Kızıltepe, G. & Kandir, A. (2014). Öğretmen adaylarının çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 7(3), 286-303.
- Choo, W.Y., Walsh, K., Chinna, K. & Tey, N.P. (2013). Teacher reporting attitudes scale (TRAS): Confirmatory and exploratory factor analyses with a Malaysian sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(2), 231-253.

- Department for Education and Skills (2006). *Care matters: Transforming the lives of children and young people in care*, Norwich. Crown Copyright. www.education.gov.uk/consultations/downloadableDocs/6731-DfES-Care%20Matters.pdf Erişim Tarihi: 15.01.2015
- Dereobalı, N., Çırak Karadağ, S. & Sönmez, S. (2013). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çocuk istismarı, ihmali, şiddet ve eğitimcilerin rolü konusundaki görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, (14)1, 50-66.
- Dubowitz, H. (2002). Preventing child neglect and physical abuse, a role for pediatricians. *Pediatrics in Review*, 23(6), 191-196.
- Erol, D. (2007). *Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalık (Eskişehir il örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Farrell, A., & Walsh, K. (2010). Working together for Toby: Early childhood student teachers engaging in collaborative problem-based learning around child abuse and neglect. *Australasian Journal of Early Childhood*, 35(4), 53-62.
- Fayez, M., Takash, M.H. & Al-Zboon, K.E. (2014). Combating violence against children: Jordanian pre-service early childhood teachers' perceptions towards child abuse and neglect. *Early Child Development and Care*, 184(9-10), 1485-1498.
- Goebbels, A.F.G., Nicholson, J.M., Walsh, K. & De Vries, H. (2008). Teachers' reporting of suspected child abuse and neglect: Behavior and determinants. *Health Education Research*, 23(6), 941-951.
- Goldman, D.G.J. (2007). Primary school student teachers knowledge and understandings of child sexual abuse and its mandatory reporting. *International Journal of Educational Research*, 46(6), 368-381.
- Goldman, D.G.J. & Grimbeek, P. (2008). Student teachers' understanding of policy behavioural directives concerning the reporting of child sexual abuse: Findings from one Australian state. *Educational Research*, 50(3), 291-305.
- Goldman, D.G.J. & Grimbeek, P. (2011). Sources of knowledge of departmental policy on child sexual abuse and mandatory reporting identified by primary school student teachers. *Educational Review*, 63(1), 1-18.
- Kara, B., Biçer, Ü. & Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Kenny, M.C. (2001). Child abuse reporting: Teachers' perceived deterrents. *Child Abuse & Neglect*, 25(1), 81-92.
- Kenny, M.C. (2004). Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 28(12), 1311-1319.
- Koç, F., Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Kotuoğlu, G., Korkmaz Çetin, S., Aslan, A., Halıcıoğlu, O., Erşahin, Y., Turhan, T., Çelik, A., Şenol, E., Kara, S. & Solak, U. (2012). Çocuk ihmali ve istismarı olgularımızın demografik ve klinik özellikleri: Ege üniversitesi çocuk koruma biriminin bir yıllık deneyimi. *Türk Pediatri Araştırmaları*, 47, 119-124.
- Leetch, A.N. & Woolridge, D. (2013). Emergency department evaluation of child abuse. *Emergency Medicine Clinics on North America*, 31(3), 853-873.
- McKee, B.E. & Dillenburger, K. (2009). Child abuse and neglect: Training needs of student teachers. *International Journal of Educational Research*, 48(5), 320-330.
- McKee, B.E. & Dillenburger, K. (2012). Effectiveness of child protection training for preservice early childhood educators. *International Journal of Educational Research*, 53, 348-359.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö. & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13-22.
- Pala, B. (2011). *Geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri*. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Eskişehir.

- Polat, O. (2001). Çocuk ve şiddet. İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı 1: Tanımlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sağır, M. (2013). *Okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Sarıbaş, K.A. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- T.C. Resmi Gazete (2005). Çocuk koruma kanunu. Sayı: 25876, Başbakanlık Basımevi, Ankara. Web: <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1527.html>. Erişim Tarihi: 29 Mart 2012.
- Tugay, D. (2008). Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türk, S. (2010). Öğretmen adayları ile ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin çocuk istismarı potansiyeli açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- US Department of Health and Human Services, Administration on Children, Youth and Families (ACYF). (2009). *Child maltreatment 2007*, <http://www.acf.hhs.gov/programs/cb/pubs/cm07/cm07.pdf> Erişim Tarihi: 02.02.2015
- Walsh, K., Bridgstock, R., Farrella, A., Rassafianib, M. & Schweitzer, R. (2008). Case, teacher and school characteristics influencing teachers' detection and reporting of child physical abuse and neglect: Results from an Australian survey. *Child Abuse & Neglect*, 32(10), 983-993.
- Webster, S.W., O'Toole, R., O'Toole, A.W. & Lucal, B. (2005). Over reporting and under reporting of child abuse: Teachers' use of professional discretion. *Child Abuse & Neglect*, 29(11), 1281-1296.